

Received: January 30, 2025

Revised: April 19, 2025

Accepted: June 28, 2025

ดอกเบี้ยและการคิดดอกเบี้ยตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

Interest and Interest Calculation under Civil and Commercial Law

พงศ์จิรา เชิดชู (Pongjira Cherdchoo)¹

E-mail: pongjira.c@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาสาระสำคัญของดอกเบี้ยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเรียกดอกเบี้ยกู้ยืมระหว่างบุคคลธรรมดาที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน ดอกเบี้ยผิดนัด ดอกเบี้ยทบต้น โดยศึกษาหลักเกณฑ์ของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมดอกเบี้ยแต่ละประเภท ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2560 รวมถึงได้นำเสนอวิธีการคิดดอกเบี้ยที่มีความคาบเกี่ยวกันระหว่างกฎหมายเก่ากับกฎหมายใหม่ เพื่อเป็นการให้ความรู้ทางด้านกฎหมายอันเป็นการป้องกันมิให้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากการนำดอกเบี้ยที่ไม่เป็นไปตามกฎหมายมาแสวงหาประโยชน์จากการเรียกดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนด

คำสำคัญ ดอกเบี้ย อัตราดอกเบี้ย ดอกเบี้ยผิดนัด ดอกเบี้ยทบต้น

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

(Assistant Professor, School of Law, Sukhothai Thammathirat Open University)

Abstract

The objective of this article is to study the essence of interest under the Civil and Commercial Code, particularly in parts relevant to charging of interest on a loan between individuals, who are not financial institutions, default interest and compound interest, by studying the criteria of the statutes concerning control of interest in each category, including the Civil and Commercial Code, Emergency Decree on the Amendment to the Civil and Commercial Code, B.E. 2564 (2021), Act Prohibiting the Charging of Excessive Interest Rates, B.E. 2560 (2017), as well as the presentation of methods for calculating interest which overlap between the former legislation and the current law. In order to educate people about the laws for preventing them from being taken advantage of by charging the interest, which does not comply with the law, for gaining unfair benefits.

Keywords: Interest, Interest Rate, Default Interest, Compound Interest

บทนำ

ดอกเบี้ยเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของประชาชนและผู้ประกอบธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งดอกเบี้ยจากการกู้ยืมเงิน ซึ่งมีที่มาจากความจำเป็นหรือความต้องการเข้าถึงเงินทุนจำนวนมากเพื่อใช้ในการบริโภคหรือใช้ในกิจกรรมที่เกินกว่ากำลังทรัพย์ที่มีอยู่ ดอกเบี้ยจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ทั้งนี้ในภาคธุรกิจดอกเบี้ยถือเป็นต้นทุนทางการเงิน ซึ่งหากธุรกิจมีภาระดอกเบี้ยสูงจะส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันกับธุรกิจอื่นที่มีภาระดอกเบี้ยน้อยกว่า สำหรับภาคประชาชนดอกเบี้ยจากการกู้ยืมมักจะเกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ที่อยู่อาศัย การศึกษา การรักษาพยาบาล เป็นต้น ทั้งนี้หากอัตราดอกเบี้ยสูงจะส่งผลให้กำลังซื้อของผู้บริโภคลดลง เมื่อประชาชนใช้จ่ายน้อยลงเป็นวงกว้างอาจก่อให้เกิดปัญหาภาวะเศรษฐกิจของประเทศฝืดเคืองได้ ดังนั้นดอกเบี้ยจึงเป็นตัวแปรสำคัญในการกำหนดทิศทางของระบบเศรษฐกิจและนำมาใช้เพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ ดังจะเห็นได้จากการออกนโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับดอกเบี้ยเพื่อเป็นการกระตุ้นหรือชะลอเศรษฐกิจตามสถานการณ์ที่เหมาะสมในช่วงเวลานั้น ๆ เช่น การปรับลดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากธนาคารพาณิชย์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้อดอกเบี้ยจะเป็นค่าตอบแทนที่ผู้กู้จ่ายให้กับผู้ให้กู้เพื่อเป็นตอบแทนการกู้ และยังเป็นค่าตอบแทนจากที่ผู้ให้กู้เสียโอกาสในการนำเงินไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นรวมถึงเป็นค่าความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นหากผู้กู้ผิดนัดชำระหนี้ แต่การกู้ยืมเงินระหว่างบุคคลธรรมดาไม่จำเป็นต้องคิดดอกเบี้ยเสมอไป แต่หากจะคิด

ดอกเบี้ยยแก้กันแล้วจำเป็นจะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด เนื่องจากหากปล่อยให้มีการตกลงอัตราดอกเบี้ยกันตามหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนาของคู่สัญญาแล้ว อาจเกิดการเอารัดเอาเปรียบโดยอาศัยความจำเป็นจากการที่ลูกหนี้ต้องการกู้เงินและจ่ายอมตกลงชำระดอกเบี้ยในอัตราที่สูงเกินกว่าที่ตนเองจะสามารถชำระได้ ท้ายที่สุดแล้วเจ้าหนี้อาจไม่ได้รับชำระหนี้ตามที่ตกลงและอาจกลายเป็นหนี้สูญซึ่งไม่ก่อให้เกิดผลดีต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมแต่อย่างใด ดังนั้น จึงมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมอัตราดอกเบี้ย 2 ฉบับคือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดอัตราดอกเบี้ย และพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดผลของการเรียกดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนด และกำหนดลักษณะของการกระทำที่เป็นการอำพรางการกู้ยืมเงินที่เป็นความผิดไว้

ในบทความนี้จึงขอเสนอสาระสำคัญของดอกเบี้ย แนวคิดและที่มาของดอกเบี้ยแต่ละประเภท กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอัตราดอกเบี้ย ผลในทางกฎหมายของการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ตลอดจนแนวคำพิพากษากรณีการเรียกดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนด และยังได้นำเสนอวิธีการคิดอัตราดอกเบี้ยทั้งในกรณีที่มีความคาบเกี่ยวกันระหว่างอัตราดอกเบี้ยตามกฎหมายเก่ากับอัตราดอกเบี้ยกฎหมายใหม่และกรณีการคิดอัตราดอกเบี้ยตามกฎหมายใหม่เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจถึงวิธีการคิดดอกเบี้ยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และสามารถวางแผนในการชำระหนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความหมายของดอกเบี้ย

ดอกเบี้ยความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 หมายถึงผลประโยชน์ที่บุคคลหนึ่งต้องใช้ให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เพื่อการที่ได้ใช้เงินของบุคคลนั้น หรือเพื่อการไม่ชำระหนี้หรือชำระหนี้ไม่ถูกต้องหรือชำระหนี้ล่าช้า ทั้งนี้ โดยคำนวณเป็นรายวัน รายเดือนหรือรายปี จากยอดเงินต้นหรือยอดเงินที่ต้องชำระ

ทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึง ต้นทุนของการกู้ยืมเงินและเป็นผลตอบแทนแก่ผู้ให้กู้²

ทางนิติศาสตร์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กล่าวถึงคำว่าดอกเบี้ยไว้หลายมาตรา แต่ไม่ได้ให้คำนิยามความหมายของคำว่าดอกเบี้ยไว้โดยตรง เพียงแต่กำหนดความรับผิดของคู่สัญญาที่มีนิติสัมพันธ์เป็นหนี้เงินต่อกันซึ่งบางกรณีอาจต้องรับผิดในส่วนของดอกเบี้ยด้วย เช่น การผิณฑ์ และกำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ ดังนั้น ดอกเบี้ยจึงหมายถึง ค่าตอบแทนในการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินหรือเงินรวมถึงค่าเสียหายจากการผิณฑ์ชำระหนี้ที่เป็นหนี้เงินซึ่งเจ้าหนี้นี้มีสิทธิที่จะเรียกร้องจากลูกหนี้ได้ ดังนั้น ลักษณะของดอกเบี้ยอาจเป็นทรัพย์สินหรือประโยชน์อย่างอื่นที่ได้มาเป็นครั้งคราวแก่เจ้าของทรัพย์สินจากผู้อื่นเพื่อการที่ได้ใช้ทรัพย์สินนั้น และสามารถคำนวณและถือเอาได้เป็นรายวันหรือตามระยะเวลาที่กำหนดไว้³

² ประมวลสาระชุดวิชาเศรษฐศาสตร์การเงินและการจัดการทางการเงิน ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2 หน่วยที่ 7 หน้า 4.

³ มาตรา 148 วรรคสาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

ประเภทของดอกเบี้ย

ดอกเบี้ยสามารถแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ดอกเบี้ยโดยข้อตกลงของคู่สัญญา ซึ่งเป็นดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นจากการตกลงกันไว้ล่วงหน้าของคู่สัญญาโดยไม่จำเป็นต้องมีการกำหนดอัตราไว้อย่างแน่ชัด แต่หากกำหนดอัตรากันไว้จะต้องไม่เกินกว่าที่กฎหมายกำหนด และดอกเบี้ยอีกประเภทคือ ดอกเบี้ยโดยผลของกฎหมาย ซึ่งเป็นดอกเบี้ยที่ไม่ได้เกิดจากการตกลงของคู่สัญญา แต่เกิดจากกฎหมายกำหนดให้เจ้าหนี้มีสิทธิจะได้รับเนื่องจากลูกหนี้ผิดนัดซึ่งอัตราดอกเบี้ยผิดนัดคู่สัญญาสามารถตกลงเรียกกันได้สูงกว่าอัตราดอกเบี้ยโดยข้อตกลง

1. ดอกเบี้ยโดยข้อตกลงของคู่สัญญา ดอกเบี้ยประเภทนี้มีแนวคิดมาจากหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (freedom of contract) กล่าวคือ มีที่มาจากแนวความคิดทางเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมที่ต้องการให้ปัจเจกชนมีอิสระในการทำการค้า การลงทุน มีเสรีภาพในการเข้าทำสัญญา⁴ โดยมองว่าการนำเงินหรือทรัพย์สินออกให้ผู้อื่นยืมโดยมีค่าตอบแทนนั้น ถือเป็นการลงทุนในรูปแบบหนึ่ง จึงให้เสรีภาพแก่คู่สัญญาในการทำนิติกรรมลักษณะนี้และสามารถเรียกดอกเบี้ยในฐานะที่เป็นค่าตอบแทนจากการให้ใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินหรือเงินได้ ซึ่งแบ่งออกเป็นดอกเบี้ยธรรมดาและดอกเบี้ยทบต้น ดังนี้

1.1 ดอกเบี้ยธรรมดา กฎหมายไม่ได้บังคับว่าจะต้องเรียกดอกเบี้ยจากผู้กู้หรือลูกหนี้แต่อย่างใด จึงไม่จำเป็นต้องมีดอกเบี้ยในส่วนนี้ได้ แต่หากจะเรียกดอกเบี้ยแก่กันต้องไม่เกินอัตราที่กฎหมายกำหนดคือไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปี⁵ นอกจากนี้การชำระดอกเบี้ย กฎหมายไม่ได้กำหนดว่าจะต้องชำระเป็นเงินตราเท่านั้น ดังนั้นจึงอาจชำระกันด้วยทรัพย์สินอย่างอื่นแทนเงินตราได้ แต่ทรัพย์สินที่นำมาชำระในฐานะดอกเบี้ยนั้นจะต้องคิดคำนวณตามราคาของทรัพย์สินนั้นในท้องตลาด ณ เวลาและสถานที่ส่งมอบ ซึ่งเมื่อคำนวณออกมาแล้วจะต้องไม่เกินอัตราดอกเบี้ยที่กฎหมายกำหนด มิฉะนั้นแล้วดอกเบี้ยดังกล่าวจะตกเป็นโมฆะ

1.2 ดอกเบี้ยทบต้น คือ การนำดอกเบี้ยที่ค้างชำระเกิน 1 ปี ทบเข้ากับต้นเงินแล้วคิดดอกเบี้ยจากจำนวนเงินที่ทบเข้ากัน⁶ ซึ่งการคิดดอกเบี้ยทบต้นได้นั้นต้องเกิดจากคู่สัญญาผู้ยืมตกลงกันเป็นหนังสือและมีการลงลายมือชื่อผู้กู้เป็นสำคัญ และการทำข้อตกลงให้คิดดอกเบี้ยทบต้นได้นั้นกฎหมายไม่ได้บังคับว่าจะต้องกระทำเมื่อดอกเบี้ยค้างชำระครบ 1 ปี แล้วเท่านั้น ดังนั้น คู่สัญญาสามารถตกลงกันไว้ตั้งแต่ขณะทำสัญญาผู้ยืมเงินได้⁷ อย่างไรก็ตามหากคู่สัญญามีการตกลงกันให้คิดดอกเบี้ยทบต้นได้ทันทีที่ผู้กู้ผิดนัดไม่ชำระดอกเบี้ยหรือให้คิดดอกเบี้ยทบต้นได้แม้จะมีดอกเบี้ยที่ค้างชำระไม่ถึง 1 ปี ข้อตกลงดังกล่าวตกเป็นโมฆะ ทั้งนี้ หากในสัญญา

⁴ พิชยามนต์ จาริกสุนทรกุล ดอกเบี้ยต้อง กู้ถึงเวลาต้องแก้? วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า

⁵ มาตรา 654 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

⁶ มาตรา 655 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 2518/2530.

มีข้อตกลงอื่น ๆ ที่ไม่ขัดกับกฎหมายข้อตกลงเหล่านั้นยังคงสมบูรณ์บังคับใช้ได้ตามกฎหมาย⁸ เช่น ในสัญญาเงินกู้มีข้อตกลงกันว่าคิดดอกเบี้ยจากต้นเงินอัตราร้อยละ 15 ต่อปี หากผิดนัดชำระดอกเบี้ยผู้กู้ยินยอมให้คิดดอกเบี้ยทบต้นได้ทันที ดังนั้นเฉพาะข้อตกลงยินยอมให้คิดดอกเบี้ยทบต้นได้ทันทีตกเป็นโมฆะ ส่วนข้อตกลงเรียกดอกเบี้ยเงินต้นกันร้อยละ 15 ปี ยังมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย ส่วนการดำเนินคดีฟ้องเรียกดอกเบี้ยทบต้นนั้น เจ้าหนี้มีสิทธิได้รับชำระในส่วนของดอกเบี้ยที่ค้างชำระเกิน 1 ปี จนถึงวันฟ้องเท่านั้น จะขอคิดดอกเบี้ยทบต้นที่เกิดขึ้นหลังจากวันฟ้องไม่ได้

2. ดอกเบี้ยโดยผลของกฎหมาย ดอกเบี้ยประเภทนี้มีลักษณะเป็นการชดเชยความเสียหายที่กฎหมายกำหนดให้แก่เจ้าหนี้อันเกิดจากการที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ตรงตามเวลาที่กำหนด ทำให้เจ้าหนี้ได้รับความเสียหาย หรือขาดประโยชน์จากการที่ควรจะได้รับชำระหนี้ตรงเวลา หรือเรียกอีกว่า “ดอกเบี้ยผิดนัด” ซึ่งเป็นดอกเบี้ยที่เจ้าหนี้มีสิทธิได้รับตามกฎหมาย แม้คู่สัญญาจะไม่ได้ตกลงกันไว้ก็ตาม¹⁰ ทั้งนี้คำว่า “ผิดนัด” ที่จะทำให้เกิดดอกเบี้ยขึ้นได้นั้น หมายถึง กรณีลูกหนี้ไม่ชำระหนี้เมื่อถึงเวลาที่กำหนดและเจ้าหนี้เตือนลูกหนี้แล้ว หรืออาจเป็นกรณีที่มีการกำหนดเวลาตามวันแห่งปฏิทินไว้อย่างชัดเจนแล้วและลูกหนี้ไม่ชำระหนี้¹¹ นอกจากนี้ยังมีกรณีการผิดนัดในมูลหนี้ละเมิดซึ่งกฎหมายให้ถือว่าลูกหนี้ผิดนัดทันทีนับแต่เวลาที่ทำละเมิด¹² ทั้งนี้ การคิดดอกเบี้ยผิดนัดให้คิดได้ตั้งแต่เวลาทำละเมิดเป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จ

ในกรณีที่คู่สัญญาตกลงเรียกดอกเบี้ยกันไว้ล่วงหน้าหากลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้ อาจทำให้เกิดความสับสนว่าข้อตกลงดังกล่าวเป็นดอกเบี้ยประเภทที่เกิดโดยข้อตกลงของคู่สัญญาหรือไม่ กรณีดังกล่าวแม้จะใช้คำว่าดอกเบี้ยและมีลักษณะเป็นการตกลงกำหนดค่าเสียหายในอนาคตก็ตาม แต่กรณีนี้ไม่ถือเป็นดอกเบี้ยผิดนัดตามกฎหมาย¹³ เนื่องจากดอกเบี้ยผิดนัดต้องเป็นดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นโดยผลของกฎหมายไม่ใช่เกิดจากข้อตกลงของคู่สัญญา ดังนั้น แม้คู่สัญญาจะไม่ได้ตกลงกันไว้แต่หากมีการผิดนัด เจ้าหนี้ยังคงมีสิทธิได้รับดอกเบี้ยผิดนัด ส่วนอัตราดอกเบี้ยเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด¹⁴ อย่างไรก็ตาม การกำหนดค่าเสียหายในอนาคตที่คู่สัญญาตกลงกันนั้นแม้จะไม่ใช่ดอกเบี้ยผิดนัดแต่ในทางกฎหมายถือเป็นเบี้ยปรับ ซึ่งศาลมีอำนาจใน

⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 2687/2522.

⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 3373/2565.

¹⁰ จุณวิทย์ ชลิตาพงศ์. การคิดดอกเบี้ยในการคืนเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. *วารสารนิติศาสตร์*, หน้า 899.

¹¹ มาตรา 204 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

¹² มาตรา 206 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

¹³ คำพิพากษาฎีกาที่ 2356/2545.

¹⁴ มาตรา 224 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

การใช้ดุลพินิจปรับลดให้พอสมควรได้หากศาลเห็นว่าสูงเกินส่วน¹⁵ ทั้งนี้ ศาลมีอำนาจเพียงปรับลดเท่านั้นแต่ไม่มีอำนาจในการเพิ่มเบี้ยปรับให้แก่เจ้าหนี้ และไม่มีอำนาจสั่งงดเบี้ยปรับ¹⁶

อัตราดอกเบี้ยตามกฎหมาย

โดยทั่วไปการกู้ยืมเงินระหว่างบุคคลธรรมดาตามกฎหมายไม่ได้บังคับให้คู่สัญญาจะต้องคิดดอกเบี้ยกัน แต่คู่สัญญาสามารถตกลงคิดดอกเบี้ยและกำหนดอัตราดอกเบี้ยกันเองได้ ทั้งนี้ อัตราดอกเบี้ยที่จะคิดแก่กันได้ นั้นต้องไม่เกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนดคือ ร้อยละ 15 ต่อปี¹⁷ ซึ่งคู่สัญญาสามารถระบุอัตราดอกเบี้ยที่ชัดเจนไว้ในสัญญาได้ แต่หากมีการตกลงว่าจะคิดดอกเบี้ยกันแต่ไม่ได้ระบุอัตราดอกเบี้ยกันไว้ หรือตกลงกันว่า จะคิดดอกเบี้ยกันตามกฎหมาย หรือลูกหนี้ตกลงยินยอมให้ดอกเบี้ยตามกฎหมายอย่างสูง¹⁸ เช่นนี้ อัตราดอกเบี้ยที่เจ้าหนี้มีสิทธิจะเรียกได้ก่อนมีการแก้ไขกฎหมายคือ ร้อยละ 7.5 ต่อปี ทั้งนี้ ปัจจุบันมีการแก้ไขอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวโดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2564 โดยมีการแก้ไขประเด็นเกี่ยวกับดอกเบี้ย 3 กรณี ดังนี้¹⁹

1. กรณีที่มีการตกลงคิดดอกเบี้ยที่มีได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้โดยนิติกรรมหรือโดยบทกฎหมายอันชัดแจ้ง ให้ปรับจากอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี เป็นร้อยละ 3 ต่อปี กรณีดังกล่าวเป็นการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 7 แต่เดิมกำหนดให้คิดดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี แต่เมื่อมีการแก้ไขกฎหมายอัตราดังกล่าวจึงเหลือร้อยละ 3 ต่อปี นอกจากนี้ ยังได้มีการกำหนดให้กระทรวงการคลังมีอำนาจในการทบทวนความเหมาะสมของอัตราดอกเบี้ยทุก 3 ปี โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกาเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์และสภาพเศรษฐกิจในช่วงเวลานั้น ซึ่งอัตราดอกเบี้ยควรมีความใกล้เคียงกับอัตราเฉลี่ยระหว่างอัตราดอกเบี้ยเงินฝากกับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมของธนาคารพาณิชย์

2. กรณีดอกเบี้ยผิดนัดให้ปรับจากอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี เป็นอัตราที่กำหนดในมาตรา 7 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ปัจจุบันร้อยละ 3 ต่อปี) บวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละ 2 ต่อปี ดังนั้น ดอกเบี้ยผิดนัดจากร้อยละ 7.5 ต่อปี จึงเป็นร้อยละ 5 ต่อปี ซึ่งมีที่มาจากการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 โดยยกเลิกอัตราดอกเบี้ยผิดนัดจากร้อยละ 7.5 ต่อปี ให้เป็นร้อยละ 3 ต่อปี (เช่นเดียวกับอัตราดอกเบี้ยธรรมดาตามมาตรา 7 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์) บวกอีกร้อยละ 2 ต่อปี นอกจากนี้

¹⁵ มาตรา 383 วรรคหนึ่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

¹⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 2022/2545.

¹⁷ มาตรา 654 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

¹⁸ เทียบเคียงคำพิพากษาฎีกาที่ 773/2518 1688/2533 3708/ 2528

¹⁹ หนังสือสำนักงานศาลยุติธรรม ส่วนที่สุด ที่ ศย 016/ว 411 ข้อพิจารณาเกี่ยวกับพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 ลงวันที่ 20 เมษายน 2564.

ในมาตรา 224 ที่แก้ไขใหม่ยังกำหนดว่าเจ้าหนี้สามารถเรียกดอกเบี้ยผิดนัดได้ในอัตราที่สูงกว่าร้อยละ 3 + 2 ต่อปี ได้หากมีเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย เช่น อัตราดอกเบี้ยผิดนัดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 9 ที่กำหนดให้นายจ้างเสียดอกเบี้ยให้แก่ลูกจ้างในระหว่างผิดนัดร้อยละ 15 ต่อปี หรืออัตราดอกเบี้ยที่สถาบันการเงินอาจเรียกได้ตามกฎหมายเฉพาะ²⁰

3. กรณีดอกเบี้ยผิดนัดที่มีการผ่อนชำระเป็นงวด กฎหมายใหม่กำหนดให้หากลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระงวดใด ให้เจ้าหนี้คำนวณจำนวนดอกเบี้ยผิดนัดได้เฉพาะจากเงินต้นของงวดที่ลูกหนี้ผิดนัดแล้วเท่านั้น²¹ กรณีดังกล่าวเป็นการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยเพิ่มเติม มาตรา 224/1 ขึ้นมาใหม่ ซึ่งจากเดิมหากมีการผิดนัดชำระหนึ่งงวดใดงวดหนึ่ง เจ้าหนี้สามารถคิดดอกเบี้ยผิดนัดในงวดนั้นจากเงินต้นที่คงค้างทั้งหมดได้ แต่ปัจจุบันกฎหมายใหม่กำหนดห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยผิดนัดเช่นนั้น แต่ให้คิดเฉพาะเงินต้นงวดที่ผิดนัดบวกกับดอกเบี้ยผิดนัดในอัตราร้อยละ 5 ต่อปี

ตัวอย่าง ลูกหนี้เป็นหนี้ 500,000 บาท ตกลงผ่อนชำระ 10 งวด งวดละ 50,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยหากชำระไปแล้ว 5 งวด แต่ในงวดที่ 6 ผิดนัดชำระหนี้กฎหมายเดิมกำหนดดอกเบี้ยกรณีผิดนัดไว้ที่ร้อยละ 7.5 ต่อปี โดยไม่ได้กำหนดว่า ให้คำนวณจากเงินยอดใด เจ้าหนี้จึงสามารถคิดดอกเบี้ยผิดนัดจากเงินต้นที่เหลือทั้งหมด คือ 250,000 บาท ทำให้ลูกหนี้ต้องชำระดอกเบี้ยผิดนัดในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี ของ 250,000 บาท แต่กฎหมายใหม่กำหนดให้จ่ายดอกเบี้ยผิดนัดจากร้อยละ 7.5 ต่อปี เหลือร้อยละ 5 ต่อปี ของเงินต้นเฉพาะที่ผิดนัด 50,000 บาท อย่างไรก็ตาม ลูกหนี้ยังต้องชำระดอกเบี้ยของเงินต้นในงวดที่ยังไม่ผิดนัดในอัตราร้อยละ 3 ต่อปีของเงิน 200,000 บาท

นอกจากนี้ในมาตรา 224/1 ยังกำหนดว่าหากมีข้อตกลงในการคิดดอกเบี้ยผิดนัดที่มีการผ่อนชำระเป็นงวดแตกต่างจากที่กฎหมายกำหนดดังที่กล่าวมาแล้ว จะมีผลให้เฉพาะข้อตกลงนั้นเป็นโมฆะ เช่น ลูกหนี้ตกลงยินยอมให้เจ้าหนี้คิดดอกเบี้ยผิดนัดจากต้นเงินคงค้างทั้งหมด ไม่ใช่เฉพาะจากเงินต้นงวดที่ผิดนัด ข้อตกลงดังกล่าวเป็นโมฆะ แต่ไม่กระทบกับข้อตกลงอื่น ๆ ที่ใช้บังคับได้ตามกฎหมาย ทั้งกรณีดังกล่าวนี้มีนักวิชาการบางท่านได้ให้ความเห็นว่า ข้อตกลงที่ให้ลูกหนี้ผิดนัดทุกงวดนั้นน่าจะข้อตกลงที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนซึ่งเป็นโมฆะ ดังนั้น จึงควรกำหนดให้ข้อตกลงทั้งหมดตกเป็นโมฆะด้วย²²

²⁰ เพิ่งอ้าง.

²¹ เพิ่งอ้าง.

²² คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ข่าวสารและกิจกรรม สรุปสาระสำคัญจาก “สนทนากับนักกฎหมายกับ รศ.ดร.มนินทร์ พงศาปาน เรื่อง อัตราดอกเบี้ยตามกฎหมายที่แก้ไข”, สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2567, <https://www.law.tu.ac.th/legal-talk-summarynew-law-interest-rate/>.

ตารางสรุปการแก้ไขอัตราดอกเบี้ยและการชำระดอกเบี้ยผิดนัดเป็นงวด

ประเด็นการแก้ไขดอกเบี้ย	กฎหมายเดิม ใช้บังคับจนถึงวันที่ 10 เมษายน 2564	กฎหมายปัจจุบัน ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 11 เมษายน 2564 เป็นต้นมา
1. การตกลงคิดดอกเบี้ย แต่ไม่ได้ กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้โดย นิติกรรมหรือโดยบทกฎหมาย อันชัดแจ้ง	ร้อยละ 7.5 ต่อปี	ร้อยละ 3 ต่อปี (กระทรวงการคลัง ทบทวน ทุก 3 ปี)
2. การคิดอัตราดอกเบี้ยผิดนัด (กรณีที่เจ้าหนี้ไม่อาจเรียก ดอกเบี้ยได้สูงกว่าที่กฎหมาย กำหนด)	ร้อยละ 7.5 ต่อปี	ร้อยละ 5 ต่อปี
3. การคิดดอกเบี้ยผิดนัดกรณีที่ ต้องชำระเป็นงวด	คำนวณจากเงินต้นคงค้างทั้งหมด	คำนวณจากฐานเงินต้นเฉพาะงวด ที่มีการผิดนัดเท่านั้น

ผลของการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อที่ 3 อัตราดอกเบี้ยตามกฎหมายนั้นเป็นไปตามที่กำหนดไว้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ส่วนผลของการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นไปตามพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2560 กฎหมายทั้งสองฉบับมีความเชื่อมโยงกัน กล่าวคือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 บัญญัติว่า “ท่านห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยเกินร้อยละ 15 ต่อปี ถ้าในสัญญากำหนดดอกเบี้ยเกินกว่านั้น ก็ให้ลดลงมาเป็นร้อยละ 15 ต่อปี” เป็นการกำหนดเพดานการเรียกดอกเบี้ยในอัตราสูงสุดเท่าที่คู่สัญญาจะตกลงกันได้ หากเกินกว่าร้อยละ 15 ต่อปี ให้ลดลงมาเหลือร้อยละ 15 ต่อปี อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราฯ จะเห็นได้ว่า มีผลเปลี่ยนแปลงสภาพบังคับแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่กำหนดว่าการเรียกดอกเบี้ยเกินกว่าร้อยละ 15 ต่อปี ให้มีการบังคับกันได้เพียงร้อยละ 15 ต่อปีนั้น ไม่มีผลบังคับได้อีกต่อไป เนื่องจากการเรียกดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนดเป็นข้อตกลงที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังจะเห็นได้จากการกำหนดโทษทางอาญาไว้สำหรับกรณีนี้²³ และมีผลให้ข้อตกลงที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนนั้นตกเป็นโมฆะ ตามมาตรา 150 ประมวลกฎหมายแพ่ง

²³ มาตรา 4 พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2560.

และพาณิชย์ ความเป็นโมฆะนี้ทำให้ข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ยเสียเปล่าทั้งหมด²⁴ ไม่ใช่โมฆะเฉพาะส่วนที่เกิน ทั้งนี้ ไม่กระทบถึงส่วนของเงินต้นที่เป็นมูลหนี้กันตามกฎหมาย

แนวคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด

การเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราที่มีผลในทางกฎหมายคือ ดอกเบี้ยทั้งหมดตกเป็นโมฆะรวมถึงดอกเบี้ยที่ได้ชำระกันไปแล้วไม่ว่าจะทั้งหมดหรือบางส่วนเสียเปล่า ไม่มีผลผูกพันตามกฎหมายและต้องคืนทรัพย์สินในฐานลามิควรได้²⁵ กรณีดังกล่าวได้เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาวางหลักไว้ว่า การชำระดอกเบี้ยที่เกินอัตรา เป็นการชำระหนี้ตามอำเภอใจ เรียกดอกเบี้ยที่ชำระเกินอัตราคืนไม่ได้ และไม่สามารถนำดอกเบี้ยดังกล่าวไปหักกับหนี้เงินต้นได้²⁶ แต่ต่อมาในปี พ.ศ. 2560 ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาในทางตรงกันข้ามกับแนวเดิมที่ได้กล่าวไป โดยตีความให้ข้อตกลงเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนดตกเป็นโมฆะ เท่ากับในสัญญาเงินกู้ไม่ได้มีการตกลงเรื่องดอกเบี้ยกันไว้ ดังนั้น หนี้เงินบางส่วนที่ได้ชำระไปแล้ว จึงไม่ถือเป็นการชำระหนี้ตามอำเภอใจซึ่งไม่สามารถนำมาหักออกจากดอกเบี้ยที่โมฆะได้ แต่สามารถนำไปชำระหนี้เงินต้นได้²⁷ และในปี พ.ศ. 2565 ได้มีคำพิพากษาเกี่ยวกับข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ยที่เกินอัตราตามกฎหมายกำหนดไว้เช่นกัน คือเป็นกรณีการออกใบหุ้นกู้ที่ลูกหนี้ตกลงให้ผลประโยชน์ตอบแทนหรือยอมให้ดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนดโดยลูกหนี้เป็นผู้กำหนดอัตราเอง ศาลฎีกามองว่ากรณีดังกล่าวถือเป็นการชำระหนี้โดยรู้ยู่่าตนไม่มีความผูกพัน ดังนั้น ดอกเบี้ยที่ได้ชำระไว้แล้วจึงไม่อาจนำมาหักกลับกับเงินต้นได้²⁸ จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ได้นำเสนอมานี้จะเห็นได้ว่าการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนดแบ่งออกเป็น 2 แนวทาง คือ 1) ดอกเบี้ยที่โมฆะนั้นสามารถนำมาหักกับเงินต้นที่ค้างชำระได้ และ 2) ดอกเบี้ยที่โมฆะไม่สามารถนำมาหักกับเงินต้นที่ค้างชำระได้ ซึ่งทั้งสองแนวทางนี้ผู้เขียนเห็นว่ามิได้ขัดแย้งกันเนื่องจากข้อเท็จจริงมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ กรณีที่ให้นำดอกเบี้ยที่ชำระไว้แล้วมาหักกับเงินต้นได้นั้นเป็นการตกลงกู้ยืมเงินระหว่างบุคคลธรรมดาที่ผู้ให้กู้เป็นผู้กำหนดอัตราดอกเบี้ย แต่หากเป็นกรณีที่ลูกหนี้หรือผู้กู้เป็นผู้กำหนดหรือเสนอให้อัตราดอกเบี้ยที่เกินกว่ากฎหมายกำหนดเอง เช่นนี้ไม่อาจนำดอกเบี้ยที่โมฆะมาหักกลับกับเงินต้นที่ค้างชำระได้ ถือเป็นการชำระหนี้ตามอำเภอใจเสมือนหนึ่งว่าชำระหนี้โดยรู้ยู่่าตนไม่มีความผูกพันตามกฎหมายที่ต้องชำระ จึงไม่มีสิทธิได้รับคืนทรัพย์สิน ดังนั้น ดอกเบี้ยที่โมฆะนั้นจะสามารถนำมาหักออกจากเงินต้นได้หรือไม่จำเป็นต้องพิจารณาข้อเท็จจริงว่า

²⁴ สุธีร์ ศุภินิตย์ แก้วไขเพิ่มเติมโดย จักรพงษ์ เล็กสกุลไชย คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ วิชาเอกเทศสัญญา 2 ยืมและฝากทรัพย์สิน สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558 (พิมพ์ครั้งที่ 5), หน้า 119.

²⁵ มาตรา 172 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

²⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7207/ 2555.

²⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2131/2560 ประชุมใหญ่ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5376/2560, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5056/2562.

²⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 745/2565.

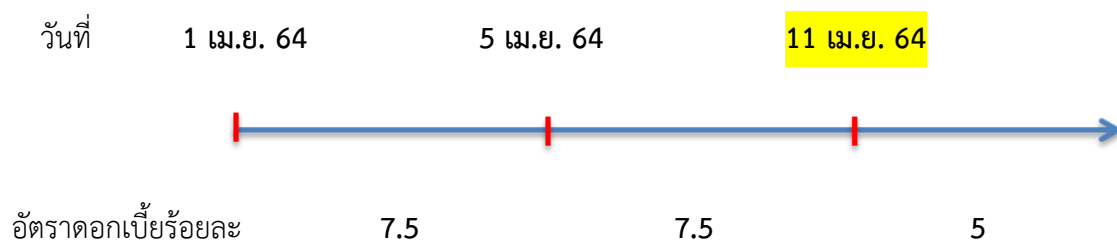
ฝ่ายใดเป็นฝ่ายเรียกอัตราดอกเบี้ยเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด หากฝ่ายเจ้าหนี้หรือผู้ให้กู้เป็นฝ่ายเรียกดอกเบี้ย ลูกหนี้หรือผู้กู้สามารถนำดอกเบี้ยที่โมฆะซึ่งได้ชำระไปแล้วนั้นมาหักกับเงินต้นที่ยังค้างอยู่ได้ การตีความเช่นนี้ ถือเป็นการคุ้มครองลูกหนี้ที่อาจถูกเอาเปรียบจากเจ้าหนี้ในการเรียกดอกเบี้ยในอัตราที่สูงเกินไปซึ่งก่อให้เกิด ความเป็นธรรมแก่สังคมมากยิ่งขึ้น

การคิดดอกเบี้ยธรรมดาและดอกเบี้ยผิณฑ์ที่มีความคาบเกี่ยวกันระหว่างกฎหมายเก่ากับกฎหมายใหม่

1. กรณีการคิดอัตราดอกเบี้ยธรรมดาและดอกเบี้ยผิณฑ์ก่อนกฎหมายแก้ไขอัตราดอกเบี้ย

ข้อเท็จจริง มีการกู้ยืมเงินวันที่ 1 เมษายน 2564 กำหนดชำระวันที่ 5 เมษายน 2564 แต่ไม่ได้มีการชำระตามที่ตกลงจึงถือว่าการผิณฑ์เกิดขึ้นก่อน วันที่ 11 เมษายน 2564 ซึ่งประกาศใช้อัตราดอกเบี้ยตามกฎหมายใหม่ การคำนวณดอกเบี้ยในแต่ละช่วงเวลามีวิธีคิด ดังนี้

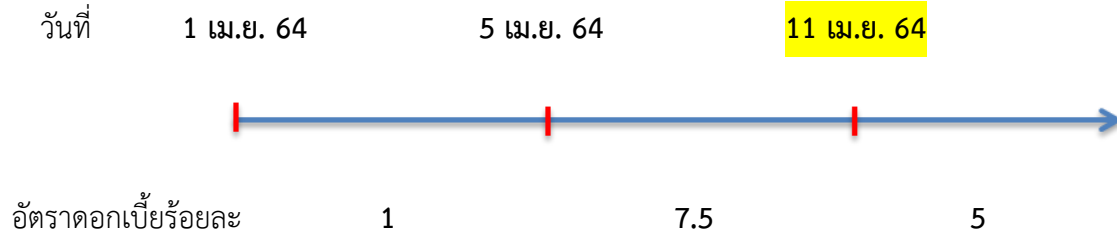
แบบที่ 1 มีการตกลงคิดดอกเบี้ยกัน แต่ไม่ได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้โดยนิติกรรมหรือโดยบทกฎหมายอันชัดแจ้ง

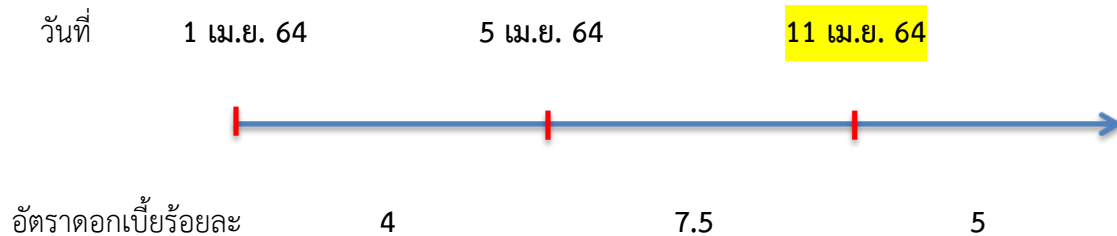
ข้อสังเกต อัตราดอกเบี้ยตั้งแต่วันที่ 1 - วันที่ 4 คือ ร้อยละ 7.5 ต่อปี เนื่องจากเป็นอัตราดอกเบี้ยธรรมดาตามกฎหมายเดิมซึ่งคู่สัญญาไม่ได้ระบุอัตราดอกเบี้ยกันไว้ กฎหมายเดิมจึงกำหนดให้ ร้อยละ 7.5 ต่อปี วันที่ 5 เมษายน 2564 เป็นวันผิณฑ์ ดังนั้นตั้งแต่วันที่ 5 เมษายน 2564 เป็นต้นไป จะเป็นดอกเบี้ยผิณฑ์ โดยแยกคิดอัตราเป็น 2 ช่วงคือ ช่วงที่หนึ่ง ตั้งแต่วันที่ 5-10 เมษายน 2564 คิดอัตราดอกเบี้ยผิณฑ์ตามกฎหมายเดิมคือ ร้อยละ 7.5 ต่อปี ช่วงที่สองคือ ตั้งแต่วันที่ 11 เมษายน 2564 เป็นต้นไป ให้คิดอัตราดอกเบี้ยผิณฑ์เหลือ ร้อยละ 5 ต่อปี ตามกฎหมายใหม่

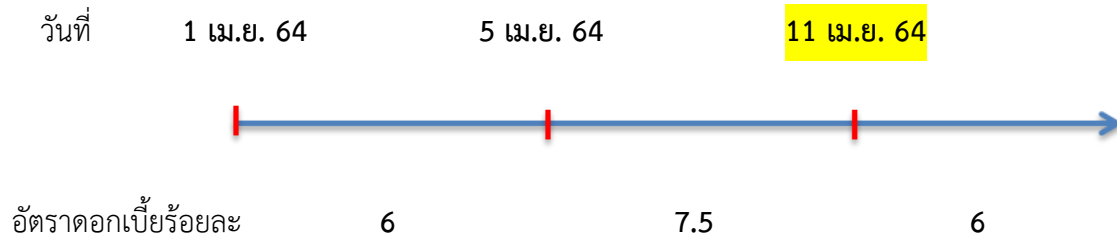
แบบที่ 2 ตกลงคิดดอกเบี้ยกันในอัตราร้อยละ 1 ต่อปี

แบบที่ 3 ตกลงคิดดอกเบี้ยกันในอัตราร้อยละ 4 ต่อปี

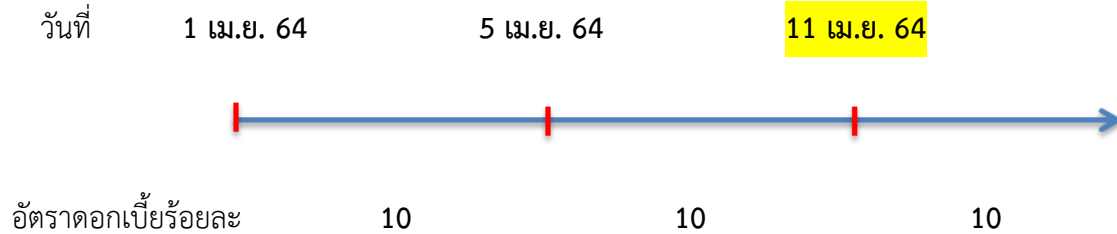
แบบที่ 4 ตกลงคิดดอกเบี้ยกันในอัตราร้อยละ 6 ต่อปี

ข้อสังเกต แม้อัตราดอกเบี้ยคิดตั้งแต่วันที่ 11 เมษายน 64 แก้ไขเป็นร้อยละ 5 ต่อปี แต่ในกรณีนี้เจ้าหนี้สามารถคิดดอกเบี้ยผัดนัดได้ในอัตราร้อยละ 6 ต่อปี ซึ่งมากกว่าที่กฎหมายใหม่กำหนดได้ เนื่องจากการผัดนัดเป็นกรณีที่เจ้าหนี้อาจได้รับความเสียหายจากการชำระหนี้ไม่ตรงตามกำหนด กฎหมายจึงกำหนดให้มีดอกเบี้ยผัดนัดซึ่งมีลักษณะเป็นผลร้ายเสมือนเป็นการลงโทษที่ลูกหนี้ ดังนั้นเจ้าหนี้จึงอาศัยเหตุอันชอบด้วยกฎหมายที่จะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่าที่กฎหมายกำหนด (สูงกว่าที่กฎหมายใหม่กำหนดให้ร้อยละ 5 ต่อปี) ตามมาตรา 224 วรรคหนึ่ง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กรณีดังกล่าวเจ้าหนี้จึงสามารถเรียกดอกเบี้ยผัดนัดได้ในอัตราร้อยละ 6 ต่อปี

แบบที่ 5 ตกลงคิดดอกเบี้ยกันในอัตราร้อยละ 10 ต่อปี

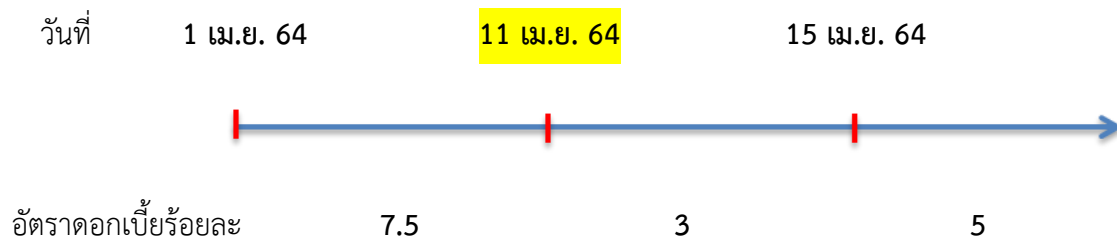

ข้อสังเกต การเรียกดอกเบี้ยผัดนัดซึ่งกฎหมายกำหนดให้อัตราที่ต่ำกว่าอัตรดอกเบี้ยกู้ยืมที่คู่สัญญาตกลงกันนั้น เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกอัตรดอกเบี้ยผัดนัดได้ในอัตราที่ไม่ต่ำกว่าอัตรดอกเบี้ยกู้ยืมที่ตกลงกันด้วยเหตุผลตามมาตรา 224 วรรคหนึ่ง เช่นเดียวกับแบบที่ 4 ที่กล่าวมาข้างต้น ดังนั้นดอกเบี้ยผัดนัดไม่ว่าเกิดขึ้นในช่วงกฎหมายเก่าหรือกฎหมายใหม่สามารถเรียกได้ในอัตราร้อยละ 10 ต่อปี เท่ากับดอกเบี้ยที่ตกลงกู้ยืมกัน

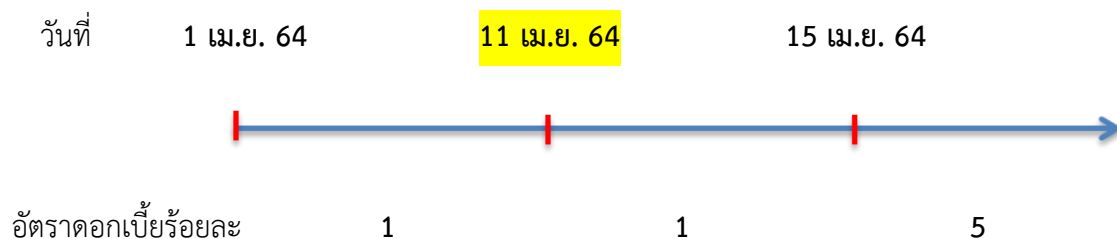
2. การคิดดอกเบี้ยธรรมดาและดอกเบี้ยผัดนัดหลังกฎหมายแก้ไขอัตรดอกเบี้ย

ข้อเท็จจริง มีการกู้ยืมเงินวันที่ 1 เมษายน 2564 กำหนดชำระวันที่ 15 เมษายน 2564 แต่ไม่ได้มีการชำระหนี้ และในวันที่ 11 เมษายน 2564 มีการแก้ไขอัตรดอกเบี้ย ดังนั้นกรณีนี้ในส่วนของอัตรดอกเบี้ยธรรมดาจึงมีความคาบเกี่ยวกันระหว่างกฎหมายเก่ากับกฎหมายใหม่ แต่ในส่วนของดอกเบี้ยผัดนัดเกิดขึ้นหลังจากกฎหมายได้แก้ไขแล้วจึงเป็นไปตามกฎหมายใหม่ ซึ่งมีวิธีคิดดอกเบี้ย ดังนี้

แบบที่ 1 ตกลงคิดดอกเบี้ยกัน แต่ไม่ได้กำหนดอัตรดอกเบี้ยไว้โดยนิติกรรมหรือโดยบทกฎหมาย
อันชัดแจ้ง

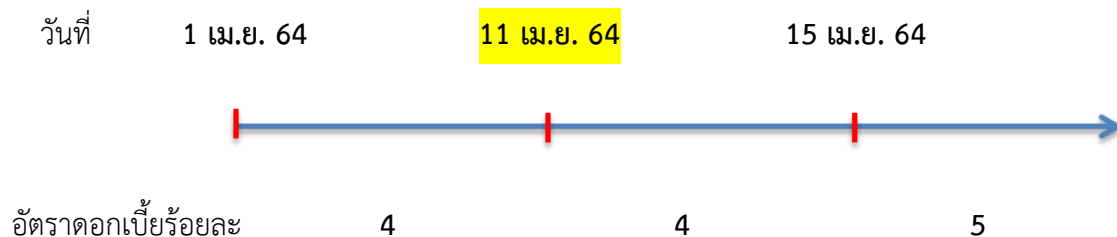
แบบที่ 2 ตกลงคิดดอกเบี้ยกันในอัตราร้อยละ 1 ต่อปี

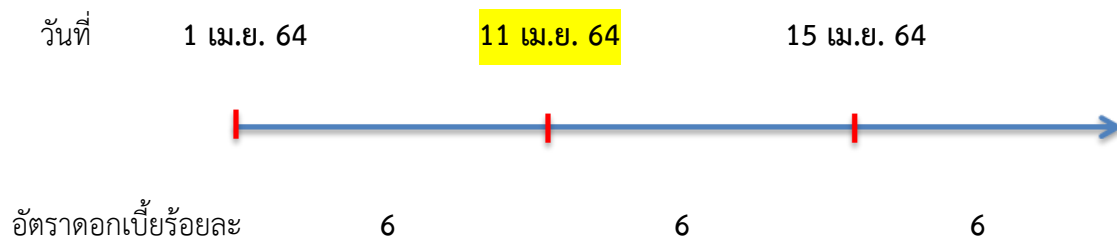
ข้อสังเกต คู่สัญญาตกลงอัตราดอกเบี้ยกันร้อยละ 1 ต่อปี แม้กฎหมายใหม่จะกำหนดอัตราดอกเบี้ยเป็นร้อยละ 3 แต่กรณีนี้ยังคงคิดในอัตราร้อยละ 1 ต่อปี เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3 ต่อปีนั้นเป็นกรณีที่คู่สัญญา มีการตกลงคิดดอกเบี้ยกันแต่ไม่ได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ แต่กรณีนี้มีการตกลงกำหนดอัตราร้อยละ 1 ต่อปี กันไว้โดยชัดแจ้ง ดังนั้นจึงต้องเป็นไปตามที่ตกลงกันไว้

แบบที่ 3 ตกลงคิดดอกเบี้ยกันในอัตราร้อยละ 4 ต่อปี

ข้อสังเกต อัตราดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นหลังจากกฎหมายแก้ไข คือ ร้อยละ 3 ต่อปี แต่กรณีนี้คู่สัญญาตกลงเรียกดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 4 ต่อปี กันไว้โดยชัดแจ้ง ดังนั้นจึงต้องเป็นไปตามที่ตกลงกันไว้

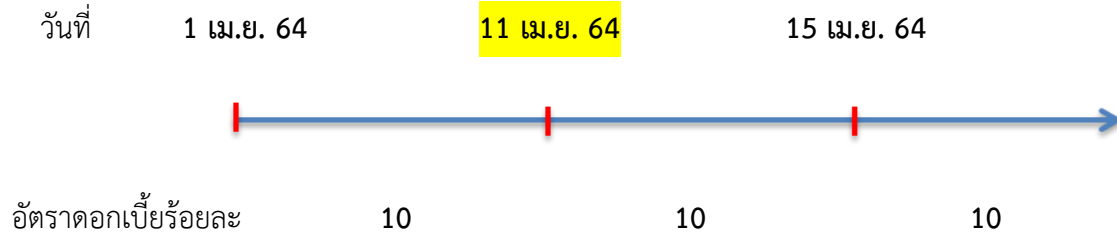
แบบที่ 4 ตกลงคิดดอกเบี้ยกันในอัตราร้อยละ 6 ต่อปี

ข้อสังเกต ในกรณีนี้ทั้งดอกเบี้ยธรรมดาตามกฎหมายใหม่กำหนดอัตราไว้ ร้อยละ 3 ต่อปี และดอกเบี้ยผิดนัดที่กฎหมายกำหนดอัตราไว้ ร้อยละ 3 + 2 ต่อปี เจ้าหนี้สามารถเรียกได้ร้อยละ 6 ต่อปี ตามตัวอย่างโดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ตามมาตรา 224 วรรคหนึ่ง

แบบที่ 5 ตกลงคิดดอกเบี้ยกันในอัตราร้อยละ 10 ต่อปี

บทสรุป

ดอกเบี้ยมีทั้งที่เกิดขึ้นจากข้อตกลงของคู่สัญญาและดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นโดยผลของกฎหมาย ซึ่งแต่ละประเภทมีแนวคิดและอัตราที่นำมาเป็นฐานในการคำนวณแตกต่างกัน ทั้งนี้กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการควบคุมดอกเบี้ยมี 2 ฉบับด้วยกันคือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดอัตราดอกเบี้ยระหว่างคู่สัญญาที่เป็นบุคคลธรรมดาให้สามารถระบุอัตราดอกเบี้ยที่จะคิดแก่กันได้ไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปี หากคู่สัญญาเพียงแต่ตกลงจะคิดดอกเบี้ยกันแต่ไม่ได้ระบุอัตราดอกเบี้ยที่ชัดเจนไว้ เดิมกฎหมายกำหนดให้เรียกได้ในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี และอัตราดอกเบี้ยผิดนัดกฎหมายกำหนดให้อัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี แต่ตั้งแต่วันที่ 11 เมษายน 2564 ได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในส่วนของดอกเบี้ย 3 ประเด็น คือ 1) กรณีที่คู่สัญญาตกลงคิดดอกเบี้ยกันแต่ไม่ได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้โดยนิติกรรมหรือโดยชัดแจ้งให้ปรับอัตราดอกเบี้ยจากเดิมร้อยละ 7.5 ต่อปี เหลือร้อยละ 3 ต่อปี ดังนั้นหากคู่สัญญาระบุอัตราดอกเบี้ยกันไว้ชัดเจนและไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปี ก็ยังคงเป็นไปตามที่คู่สัญญาตกลงกัน ทั้งนี้อัตราดอกเบี้ยตามกฎหมายใหม่เปิดโอกาสให้มีการทบทวนปรับเปลี่ยนได้ทุก 3 ปี เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจในช่วงเวลานั้น ๆ 2) อัตราดอกเบี้ยผิดนัดกรณีปกติให้ลดลงมาจากเดิมร้อยละ 7.5 ต่อปี เหลือร้อยละ 5 ต่อปี 3) การคิดดอกเบี้ยผิดนัดกรณีที่ต้องชำระเป็นงวดให้คำนวณจากฐานเงินต้นเฉพาะงวดที่มีการผิดนัดเท่านั้น และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมดอกเบี้ยอีกฉบับ คือ พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดผลของการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา และมีบทลงโทษทางอาญาสำหรับกรณีดังกล่าวไว้ ทั้งนี้การกำหนดโทษทางอาญาเนื่องจากการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราเป็นนิติกรรมที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน หากฝ่าฝืนจะมีผลให้ดอกเบี้ยทั้งหมดตกเป็นโมฆะ ทั้งนี้ได้มีแนวคำพิพากษากฎีกาเกี่ยวกับดอกเบี้ยที่โมฆะไว้ ซึ่งบางกรณีสามารถนำมาหักกลับกับเงินต้นที่คงค้างชำระได้ แต่บางกรณีไม่สามารถกระทำได้ จึงเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณารายละเอียดข้อเท็จจริงเป็นกรณีไป

อย่างไรก็ตาม การศึกษาประเภทของดอกเบี้ย อัตราดอกเบี้ย และกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาแล้ว ก็ยังอาจเกิดความสับสน ยุ่งยากในการคิดคำนวณดอกเบี้ยอยู่ เนื่องจากต้องพิจารณาว่าดอกเบี้ยนั้นถึงกำหนดชำระในช่วงเวลาใด และการคิดคำนวณอัตราดอกเบี้ยบางกรณีเป็นไปตามกฎหมายเก่า บางกรณีเป็นไปตาม

กฎหมายใหม่ และบางกรณีอาจมีความคาบเกี่ยวกันระหว่างอัตราดอกเบี้ยตามกฎหมายเก่ากับกฎหมายใหม่ ดังนั้นการเข้าใจหลักการคิดดอกเบี้ยได้อย่างถูกต้องจึงเป็นพื้นฐานสำคัญอย่างยิ่งทั้งต่อตัวเจ้าหน้าที่ในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยได้อย่างเหมาะสมกับความเสี่ยง ต้นทุนในการให้กู้และระยะหวังไม่เรียกดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนด อีกทั้งทำให้ลูกหนี้ทราบถึงภาระหนี้ที่แท้จริง เพื่อวางแผนบริหารจัดการหนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2564). *สรุปสาระสำคัญจากสนทนายปัญหากฎหมาย กับ รศ.ดร.*

มนินทร์ พงศาปาน เรื่อง อัตราดอกเบี้ยตามกฎหมายที่แก้ไข. <https://www.law.tu.ac.th/สรุป>

สาระสำคัญจาก-สนทนา/

คำพิพากษาฎีกาที่ 2518/2530.

คำพิพากษาฎีกาที่ 2687/2522.

คำพิพากษาฎีกาที่ 3373/2565.

คำพิพากษาฎีกาที่ 2356/2545.

คำพิพากษาฎีกาที่ 2022/2545.

คำพิพากษาฎีกาที่ 7207/ 2555.

คำพิพากษาฎีกาที่ 2131/2560 ประชุมใหญ่.

คำพิพากษาฎีกาที่ 5376/2560.

คำพิพากษาฎีกาที่ 5056/2562.

คำพิพากษาฎีกาที่ 745/2565.

จตุรวิทย์ ชลิตาพงศ์. (2565). การคิดดอกเบี้ยในการคืนเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. *วารสาร*

นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 51(4), 2-42.

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564.

พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2560.

พิชยมนต์ จาริกสุนทรกุล (2564). ดอกเบี้ยต้องกู้ ถึงเวลาต้องแก้?. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 50(3), 418-449.

พรชนก รอดขาว. (2558). *ปัญหาและอุปสรรคการใช้กฎหมายห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา* [วิทยานิพนธ์

ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์].

วิชัย สุวรรณประเสริฐ. (2563). *คู่มือพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา*. เอกพิมพ์ไท.

- ศศิพรรณ พวงพันธ์. (2565). การกำหนดอัตราดอกเบี้ยตามพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย
แพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564. [https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/253/
files/Analysis/65/05_65.PDF](https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/253/files/Analysis/65/05_65.PDF)
- ศุภณัฐนิศา ศตวรรษิศา. (2565). คำอธิบายหลักกฎหมาย การคิดดอกเบี้ยใน
หนี้เงิน/ดอกเบี้ยผิดนัด. <https://www.law.tu.ac.th/legal-talk-summarynew-law-interest-rate/>
- สุณิษา ชีโรจน์วิทย์. (2563). ปัญหาการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
และพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา. วารสารรามคำแหง ฉบับนิติศาสตร์, 9(1), 85-100.
- สุธีร์ ศุภนิตย, และจักรพงษ์ เล็กสกุลไชย. (2558). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ วิชาเอกเทศ
สัญญา 2 ยืมและฝากทรัพย์ (พิมพ์ครั้งที่ 5). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุนทร มณีสวัสดิ์. (2553). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หนี้. วิญญูชน.
- สุกฤษ กลั่นสุภา. (2554). ปัญหาการปรับบทกฎหมายในคดีผิดสัญญาชำระหนี้เงิน: ศึกษากรณีดอกเบี้ย ผิดนัด
และเบี้ยปรับ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต].
- หนังสือสำนักงานศาลยุติธรรม ด่วนที่สุด ที่ ศย 016/ว 411 ข้อพิจารณาเกี่ยวกับพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติม
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 ลงวันที่ 20 เมษายน 2564. สืบค้นเมื่อ 2 กรกฎาคม
2567 จาก <https://jla.coj.go.th/th/content/category/detail/id/1602/iid/241494>